

TATIJANA PETRIĆ

ZAVIČAJNO OBILJEŽJE KNJIŽNICE PROFESORA ANTE GLAVIČIĆA

Tatijana Petrić
Sveučilišna knjižnica
Sveučilište u Zadru
HR 23000 Zadar

UDK: 027.1 Glavičić, A
Stručni članak
Ur.: 2006-18-12

Uvidom u knjižnicu profesora Ante Glavičića koja je u vlasništvu nasljednika, ustanovljeno je da ona sadrži 553 naslova monografija i 98 naslova serijskih publikacija. U knjižnici je veći broj vodiča po muzejima i galerijama, kataloga izložbi, planova gradova i vodiča po gradovima Jadrana i Istre i njihova turističkoga promidžbenog materijala, te dosta važne kartografske građe Senja, Hrvatskog primorja i Velebita. Analiza zbirke po znanstvenim disciplinama pokazuje da je najviše knjiga iz područja arheologije, povijesti, etnografije, te da posjeduje osnovnu stručno-znanstvenu literaturu iz navedenih područja. Dio djela vezan je za kulturološku povijest Senja i njegove bliže okolice.

Knjižnica pruža dobar pregled tiskarstva u Hrvatskoj u 19. i 20. stoljeću. Iz toga pregleda po gradovima Zagrebu, Karlovcu, Senju i Puli uočava se važnost tadašnjih tiskara/nakladnika i knjižara za kulturnu baštinu Hrvatske, a posebno je uočljiva važnost Senja i njegova tiskarstva u istom periodu.

Knjižnica ima sve elemente zavičajne zbirke, jer je na jednom mjestu skupljena građa o Senju i Senjanima, tiskana u Senju i drugdje. Posebnost ove zbirke je u zavičajnim listovima grada Senja i okolice. Takvi časopisi i listovi broje 13 naslova, a za izlaženje nekih od njih zaslužan je profesor A. Glavičić.

Glavne riječi: povijest tiskarstva/nakladništva, zavičajna zbirka, zavičajna periodika

Profesor Ante Glavičić bio je ono što se kaže "čovjek od knjige", i nije neobično što sam ga upoznala u okruženju knjiga i knjižničara. Svoje početničke korake u struci započela sam u Gradskoj knjižnici u Zadru godine

1983., uz brižno vodstvo profesora Julija Derossija. On me i upoznao s gospodinom Antom Glavičićem s kojim je prijateljevao. Kasnije sam ga vidala u knjižnici Filozofskog fakulteta u Zadru gdje sam nastavila radni put, a gdje je A. Glavičić imao stručne suradnike za svoj *Senjski zbornik*. Naime, Mirjana Šokota, tadašnja voditeljica Knjižnice, ostručavala je članke za *Senjski zbornik*, a kolegica Mirjana Vujanić prevodila je na talijanski jezik tekst za *Stručni vodič po tvrđavi Nehaj i muzejskoj postavi*. Da je A. Glavičić uvažavao knjižnice i knjižničare pokazao nam je u listopadu godine 1994. Te godine u Senju obilježavala se velika kulturna obljetnica, 500. obljetnica Senjske glagoljske tiskare i predstavljanje faksimila senjskoga glagoljskog *Misala*. Profesor Glavičić u suradnji s Gradskim muzejom i Senjskim muzejskim društvom poziva knjižničare iz cijele Hrvatske da razgledaju prigodnu izložbu u Gradskom muzeju. Tu su postavka Senjske glagoljske pismenosti i glagoljskog tiskarstva, Postava novije prošlosti Senja i okolice (1812. – 1994.), izložba "Toma Senjanin – 1511. nepoznati hrvatski renesansni slikar" i izložba Vjere Reiser, slikarice iz Zagreba, minijature na religioznu tematiku Senjskih glagoljskih izdanja. Knjižničari su osim izložbe posjetili Senjsku katedralu i tvrđavu Nehaj. Uz laganu buru koja nas je dočekala u Senju imali smo jedno vrlo korisno i ugodno druženje (Sl. 1).

To su moja sjećanja na profesora Glavičića, a više o njegovu radu, zaslugama i značaju za Senj i cijelu Hrvatsku napisali su njegovi prijatelji, kolege i suradnici u *Senjskom zborniku*, 30, 2003.

O prvoj senjskoj tiskari kao i svima kasnijim pisano je najviše u *Senjskom zborniku* zaslugom mnogih autora, a pod uredničkom palicom dugogodišnjeg glavnog urednika gospodina Ante Glavičića. Profesor Ante Glavičić imao je i sam knjižnicu, koja me je, kada sam je pregledala, podsjetila na neke davne povijesne događaje iz naše kulture i potakla da je prikažem u ovom članku s aspekta knjižničarske struke.

I. Stanje knjižnice

Knjižnica Ante Glavičića ostala je u vlasništvu nasljednika i nije dostupna javnosti, pa je ovo način da je prezentiramo. Broji 553 naslova monografskih izdanja i 98 naslova serijskih publikacija, sadrži dosta vodiča po muzejima i galerijama, kataloga izložbi, planova gradova i vodiča po gradovima Jadrana i Istre i njihovog turističkog promidžbenog materijala, te važne kartografske građe Senja, Hrvatskog primorja i Velebita.¹ Knjižnica

¹ Knjižnica zaista posjeduje veliku zbirku originalnih i fotokopiranih karata koje su gospodinu Glavičiću služile u njegovu znanstvenom radu: kopirane karte Lukovo Šugarje, Rab,

posjeduje korespondenciju Senjskog muzejskog društva, čiji je član i tajnik bio A. Glavičić, njegovu osobnu korespondenciju,² korespondenciju Simpozija hrvatskih grafičara koji su se održavali u Senju, a čiji je on bio osnivač. U knjižnici se nalaze i separati uglavnom njegovih kolega arheologa. Sakupljena je sva rukopisna građa, dnevnicima s terena i zapisani razgovori s ljudima i njihova sjećanja na Senj i Senjane, a veći dio toga je objavljen. Ostali su i rukopisi *Vodiča po Senju i okolici*, izdanog 1962. i 1974., ali ostao je rukopis novog vodiča po Senju koji je radio u koautorstvu s profesorom Miroslavom Glavičićem, koji još nije ugledao svjetlo dana.

Knjige koje je A. Glavičić kupovao za vrijeme studija u Zagrebu nose inicijal imena i puno prezime, zatim datum i njegov status, najprije kao studenta arheologije, poslije apsoluta arheologije. Jedan dio knjiga obilježen je inicijalima imena i prezimena, a treći način obilježavanja vlasništva knjiga su inicijali napisani slovima glagoljice.

Najveći broj knjiga u knjižnici je novijeg datuma, tj. izdanja druge polovice 20. stoljeća koja su i danas dostupna te o njima neće biti posebnog govora niti nabranjanja. Osobitu pozornost dat ćemo knjigama koje su rarietne, a time značajnije za povijest Hrvatske i grada Senja. Analiza zbirke po znanstvenim disciplinama pokazuje da je najviše knjiga iz područja arheologije, povijesti i etnografije. Knjižnica posjeduje osnovnu stručno-znanstvenu literaturu iz područja arheologije i povijesti, što je logično s obzirom na stručni i znanstveni rad vlasnika knjižnice. Dio djela vezan je za kulturološku povijest Senja i njegove bliže okolice. U ovoj skupini nalaze se djela o uskocima i krajišnicima, *Narodne pjesme o Senjskim uskocima*, *Vodič po Senju i okolici* u oba izdanja, pretisci izdanja važnih senjskih djela i tiskara, *Spovid općena*, Senj, 1979., *Korizmenjak Senj 1508.*, Senj, 1981., i zadnji pretisak *Senjskog glagoljskog misala 1494.*, Zagreb, koji je izdala HAZU. Potreba za izdavanjem pretisaka ili kritičkih izdanja istaknuto je kao zaključak Znanstvenog skupa *Senjske tiskare u 15 - 16 st.* održanog godine 1974. u Senju, jer se htjelo ukazati na jezičnu, književnu i tipografsku vrijednost tih knjiga.³ Važnost im je prepoznao i A. Glavičić, pa je njihovo izdavanje bila misija u koju je on uložio trud, vrijeme i znanje, a koje je na svoje veliko zadovoljstvo i ostvario. Veliki broj knjiga su djela poznatih Senjana poput Pavla Rittera VITEZOVIĆA, Silivija Strahimira KRANJČEVIĆA, Vladimira ČOPIĆA, a najzanimljivije je i

Novi Vinodolski, Cres, Krk, originalne karte Planinarsko-turistička karta Srednjeg Velebita i karta Gorske službe spašavanja Sjeverni i Srednji Velebit, Karte Senja i županije Ličko-Senjske i druge.

² Osobna korespondencija s dugogodišnjim prijateljima iz dijaspore (Njemačka, Čile...).

³ A. NAZOR, 1975, 15, 17.

rariteto djelo Emanuela SLADOVIĆA, *Poviest biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, trudom Manoila Sladovića, Trst, 1856.,⁴ to je ujedno i najstarija knjiga u knjižnici.

Tema sljedeće velike skupine je Velebit, i sve što se odnosi na Velebit, te flora, fauna, vodiči po njemu, sitni tisak, planovi, karte – te nešto starije djelo *Velikom Paklenicom na Vaganski vrh* autora V. GIROMETTA (Split, 1932.). Velika količina djela o Velebitu ne čudi, jer je poznato da je prof. A. Glavičić obožavao Velebit.

Pronalazim i nešto knjiga s tematikom iz povijesti u doba NOB-e. To je također razumljivo, jer je i to jedna od tema o kojoj je A. Glavičić često pisao, npr. stradanja Senjana u doba NOB-e.

Kao i svaka dobro opremljena knjižnica tako i ova posjeduje referentnu literaturu: rječnike, leksikone, razne priručnike, gramatike, pravopise. Iz svega toga zanimljivo je istaknuti prvi nacionalni biografski leksikon, do tada najveći, a s obzirom na hrvatske krajeve i prvi sveobuhvatni leksikografski rječnik *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, Zagreb, 1925. Ovaj leksikon koji daje pregled povijesti Hrvatske, Bosne i Istre, hrvatske književnosti i razvitka hrvatskog jezika, sigurno je bio važan priručnik u radu A. Glavičića.⁵ Da je profesor Glavičić bio zaokupljen poviješću i kulturom Hrvatske govori i jedno neobično djelo, probni arak s "ogledima teksta i slika" *Hrvatske enciklopedije*, koji je izdan u proljeće 1940. u Zagrebu.⁶ U probnom arku nalazi se adresirana omotnica, narudžbenica i poštanska uplatnica, kako bi ondašnjem naručitelju bila olakšana narudžba i pretplata.

Iz nekih posveta i oznake *ex libris* može se zaključiti da je dio knjiga dobivao na dar ili naslijedio iz obitelji (to se osobito odnosi na knjige koje pišu o Senju i kulturnoj mu baštini). Veliki dio knjiga nosi datume i godine (1952./6.) iz vremena kada gospodin Ante Glavičić studira. Te knjige kupovane su u Zagrebu, najvjerojatnije po antikvarijatima, pa tako knjižnica ima neka danas već rijetka djela.

⁴ Na važnost ove knjige upućuje i potreba da se izda pretisak starog izdanja u suradnji Kršćanske sadašnjosti i Državnog arhiva u Gospiću godine 2003.

⁵ Povjesničar Emilij Laszowski izdao je ovaj leksikon, obilježavajući tisućgodšnjicu hrvatskog kraljevstva, biografsko djelo prigodničarskog karaktera. *ALMANAH...*, 1997, 117.

⁶ Mate Ujević, erudit, enciklopedik, bibliograf i književnik, utemeljitelj je suvremene hrvatske enciklopedike. *Hrvatska enciklopedija*, s usporednim naslovom *Encyclopaedia Croatica*, najznačajnije je Ujevićevo leksikografsko djelo kojemu je on bio sve: od idejnog začetnika i pokretača do glavnog urednika. Pokrenuo ju je 1938., a nakon dvogodišnjeg rada na abecedariju u proljeće 1940. objavljuje probni arak. *Hrvatska enciklopedija* ostala je nažalost nedovršena. *ALMANAH...*, 1997, 117.

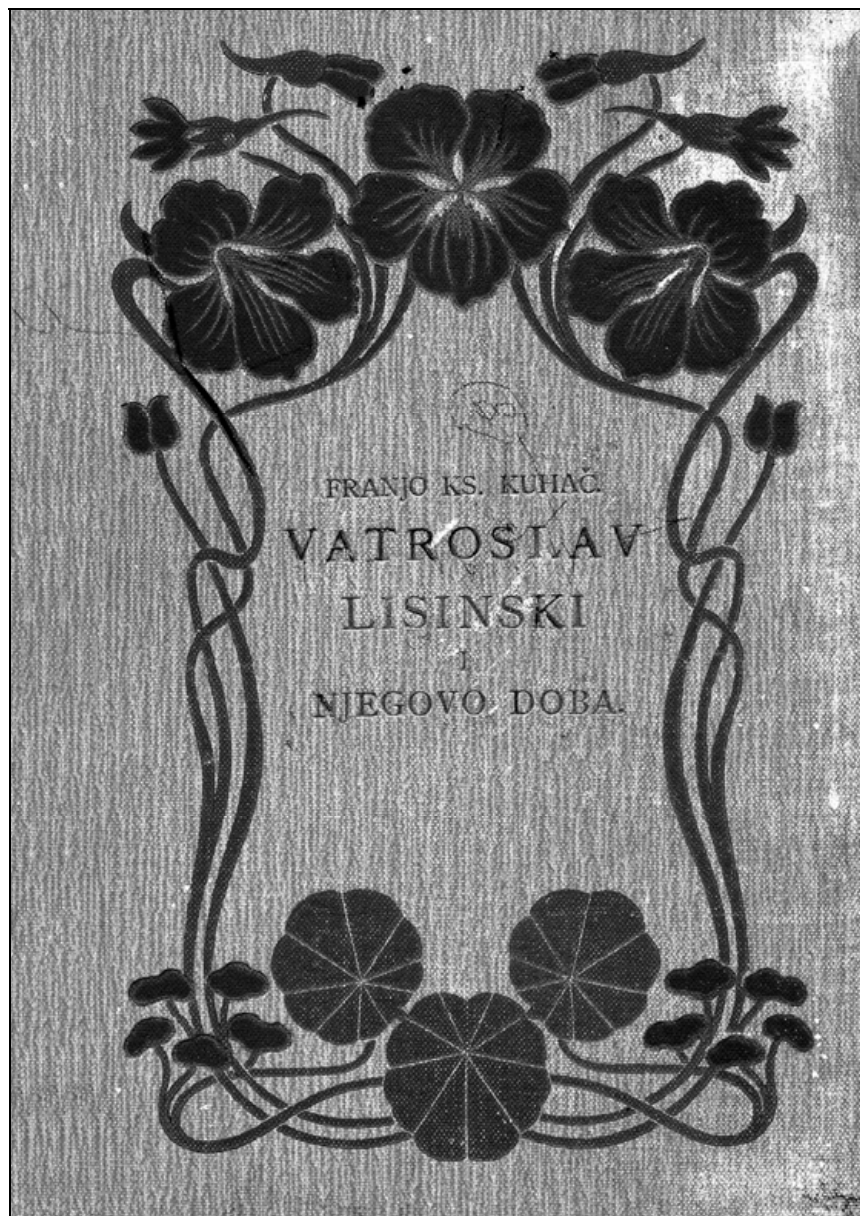

Sl. 1. Knjižnjičari s prof. Antom Glavičićem, Senj, listopad 1994.

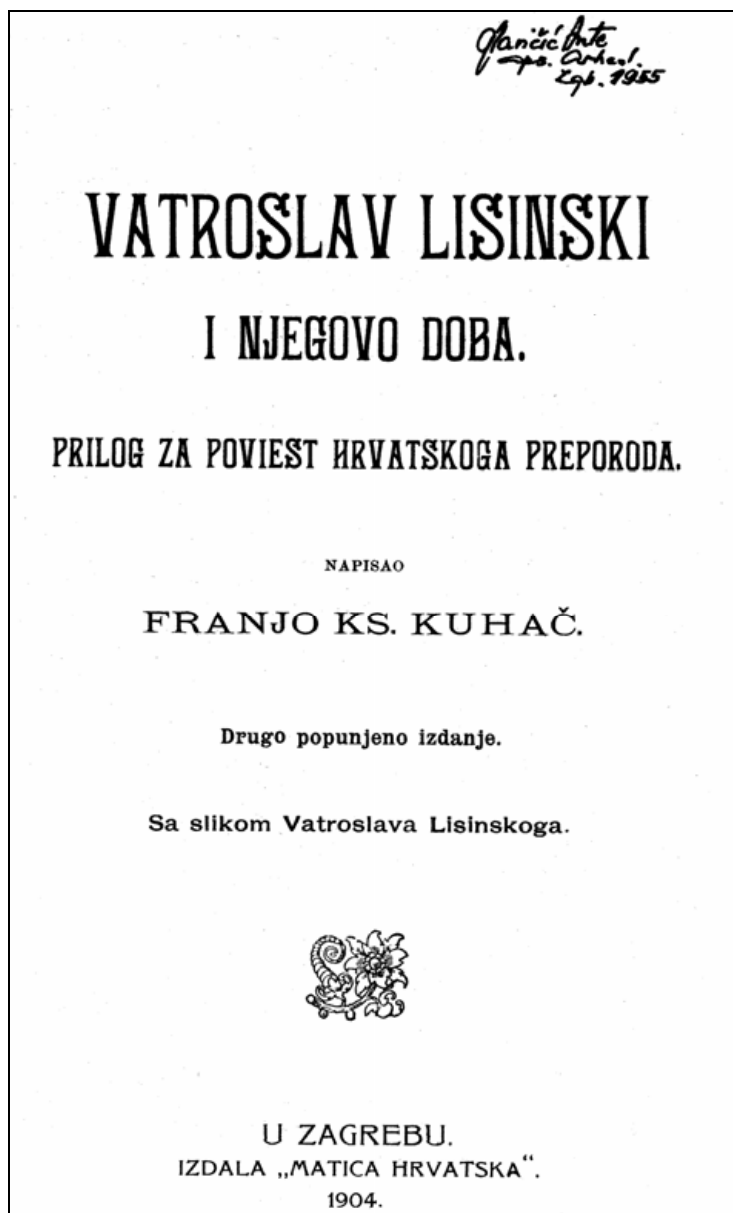
II. Tiskari, nakladnici i knjižari 19. i 20. st.

Nakon višestoljetne pauze i ovisnosti o stranim tiskarima znameniti hrvatski i latinski spisatelj Pavao Ritter Vitezović, rodom Senjanin, učinio je sve da Zagreb postane središtem hrvatske knjige i kulture uopće. Vitezović se bavio zemaljskom tiskarom od godine 1695. do velikog požara u Zagrebu 14. lipnja 1706. U tom periodu tiska i izdaje svoja i tuđa djela kao gorljiv hrvatski patriot.⁷ Ta tiskara je bila kratkog vijeka i do ponovnog pokretanja tiskarstva u Hrvatskoj dolazi u prvoj polovini 18. st. u Zagrebu. Ilirski pokret dovodi do jačanja nacionalne svijesti i otvaranja niza tiskara diljem Hrvatske, to je novo razdoblje u hrvatskom knjižarstvu. Ratni događaji iz 1848. i 1849. nisu više bili povoljni za razvitak narodne književnosti i knjižarstva. Od godine 1850. zaprijetila je opet Hrvatskoj uz apsolutizam i germanizacija koja je dovela do zastoja u tiskanju i otvaranju novih tiskara diljem Hrvatske.

⁷ V. KLAIĆ, 1922, 14.

Sl. 2. Franjo Ks. Kuhač, *Vatroslav Lisinski i njegovo doba*. Prilog za poviest Hrvatskog preporoda, Zagreb, 1904., naslovnica.

Sl. 3. Franjo Ks. Kuhač, *Vatroslav Lisinski i njegovo doba. Prilog za poviest Hrvatskog preporoda*, drugo popunjeno izd., Zagreb, 1904., unutrašnje korice s potpisom: Glavičić Ante, aps. arheol., Zgb. 1955.

Nakon pada njemačko-austrijskog apsolutizma ojačao je narodni pokret u Hrvata, a to se očitovalo na književnom, štamparskom i knjižarskom polju. Knjižnica posjeduje važne knjige iz tog perioda, te nam nudi mogućnost uvida u bogatstvo tiskarstva i knjižarstva tog razdoblja U periodu od 1860. do 1873. povećao se broj tiskara-nakladnika u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji.

O tiskarstvu u Senju u ovom razdoblju već je pisano i dan je osvrt na neka značajnija djela koja su tiskana u senjskim tiskarama,⁸ no ja ću se osvrnuti na djela koja se nalaze u knjižnici A. Glavičića, a tiskane su u senjskim tiskarama toga vremena.

1. Zagreb

Tiskara Ljudevita Gaja otvorena je godine 1838., tj. u godini kada su hrvatski Ilirci proslavili uspomenu na velikog pjesnika Ivana Gundulića povodom dvjestogodišnjice njegove smrti (god. 1638.).⁹ Malo iza toga počela je raditi tiskara Matice ilirske (1842.) koja je jedina ostala aktivna i u periodu njemačkog apsolutizma, pa se može reći da je obavljala glavnu izdavačku djelatnost u 19. stoljeću.¹⁰

U knjižnici A. Glavičića ne postoje knjige iz ranog perioda navedenih tiskara, ali postoje dva djela iz druge polovice 19. stoljeća.

Knjiga Andrije KAČIĆA-MIOŠIĆA, *Razgovori ugodni naroda slovinskog*, Zagreb, 1862., izdana je povodom obilježavanja proslave stogodišnjice pjesnika Andrije Kačića Miošića. U to doba Matica ilirska je stvorila "Zakladu za izdavanje pučkih knjiga" radi bolje promidžbe hrvatske knjige među pukom. U toj Zakladi izdana je i navedena knjiga Andrije Kačića Miošića. Na knjizi je vidljivo da knjigu raspačava Antun Jakić¹¹ koji

⁸ V. ANTIĆ, 1962, 81, 84.

⁹ Ljudevit Gaj godine 1852. osniva Narodnu knjigarnicu. Od 1. srpnja 1856. preuzeo je Gajevu knjižaru Lavoslav Hartman, a iste te godine Lj. Gaj je kupio tiskaru od Lavoslava Župana. V. KLAJČ, 1922, 31-32, 37-38. Različiti su podaci o godini otvaranja tiskare Lj. Gaja. U: *EJ*, V, 272. navodi se godina 1838., u *Almanahu hrvatskog tiskarstva...*, 1997, 19 navodi se godina 1837. Nailazim i na podatak da je godine 1838. Lj. Gaj otkupio tiskaru od Franje Župana (1784. - 1847.), usp. M. PELC, 2002, 262. Mislim da je riječ o kupovini tiskare od Lavoslava Župana, sina Franje, koja je obavljena godine 1856., i u *ALMANAHU...* 1997, 19. Lj. Gaj svoju tiskaru prodaje godine 1874. Karlu Albrechtu, usp. *Almanah hrvatskog tiskarstva...*, 1997, 19.

¹⁰ Tiskara pod imenom Matica ilirska radi do godine 1873. Tada se zbog političkih promjena Matica prekrstila i reformirala 1874. u Maticu hrvatsku (promjenu su tražili tadašnji mladi književnici), a vodstvo Matice hrvatske tada je preuzeo Ivan Kukuljević (V. KLAJČ, 1922, 56).

¹¹ Antun Jakić (Kostajnica, 1828. – Zagreb, 1878.), veliki rodoljub koji je na sve načine pomagao da hrvatski jezik bude službeni jezik. Godine 1860. utemeljio je u Zagrebu vlastitu

je imao u to doba knjižaru i tiskaru. Godine 1865. Matica ilirska povjerila je Jakićevoj knjižari raspacavanje svojih knjiga, jer je on to vrlo uspješno obavljao.¹²

Istodobno radi aktivno i tiskara Ljudevita Gaja koji je uz pomoć Ivana Kukuljevića u svojoj tiskari tiskao važno djelo za hrvatsku povijest: *Povjestni spomenici južnih Slovenah. Knjiga I.: Listine Hrvatske = Acta Croatica* / izdao Ivan Kukuljević Sakcinski, Zagreb, 1863.

Razdoblje od 1874. pa do početka 20. st. sjajno je doba hrvatskog knjižarstva u kojem je Matica hrvatska prva i vrhovna nakladna knjižara.¹³ To je vidljivo i po nekim drugim pokazateljima kao što su obilježavanje smrti ili rođenja hrvatskih intelektualaca.

Iz tog vremena nalazimo u knjižnici A. Glavičića knjigu *Vatroslav Lisinski i njegovo doba. Prilog za poviest Hrvatskog preporoda*. Napisao Franjo Ks. KUHAČ, 2. popunjeno izd., Zagreb, 1904., a izdana je u spomen pedesete obljetnice smrti Lisinskoga. Ova knjiga specifična je i po svojoj opremi. Uvidjelo se, naime, da nije dovoljno samo tiskati knjigu, već je važan i njezin izgled. Navedena knjiga uvezana je u svijetloplavi platneni uvez koji je s prednje strane oslikan crvenim cvjetovima sa zelenim listovima. U sredini je zlatotiskom otisnuto ime autora i naslov djela. Na stražnjoj korici knjige je suhi otisak imena i prezimena knjigoveže "Bogumil Šoban knjigoveža u Zagrebu", te stiliziranog cvjetnog ornamenta koji je vjerojatno zaštitni znak knjigovežnice Šoban.

Iz kasnijeg razdoblja rada Matice hrvatske, tj. početka 20. st. kada Matica surađuje s knjižarom S. Kuglija¹⁴ i daje mu u otkup svoja izdanja, nalazimo i na popisu Kuglijeve knjižare "Knjižara kraljevskog sveučilišta Jugoslavenske akademije" knjigu V. KLAIĆA *Život i djela Pavla Rittera-Vitezovića (1652.-1713)*, Zagreb, 1914., koja je nagrađena iz zaklade grofa Draškovića za godinu 1913. te knjigu koja je izdana prigodom 90. obljetnice Kuhačeva rođenja: Antonija KASSOWITZ-CVIJIĆ, *Franjo Ž. Kuhač, sa slikom F. Ž. Kuhača*, Zagreb, 1924.

---

tiskaru i knjižaru koja je naročito dobro poslovala (1861-1867.). Godine 1869. njegovu tiskaru preuzima Ivan Vončina i prenosi je u Sisak. *EJ*, 5, 1962, 272.

¹² V. KLAIĆ, 1922, 42.

¹³ V. KLAIĆ, 1922, 57. Ogromni kulturni i materijalni uspjeh Matice hrvatske u posljednjoj četvrti 19. st. podigao je njezin ugled u hrvatskom narodu. On ju je smatrao svojom prvom i najvećom organizacijom i glavnim bedemom svoje narodne individualnosti (V. KLAIĆ, 1922, 61).

¹⁴ V. KLAIĆ, 1922, 70.

Sl. 4. Jelica Belović Bernadzikowska, *Hrvatske jelice. Narodne priče*, Pula, 1908.

U vrijeme kada radi Gajeva tiskara, i Karl Albrecht otvara svoju tiskaru godine 1853. koja djeluje do 1894.¹⁵ Ta tiskara objavljuje djela hrvatskih intelektualaca, pa stoga slovi kao "tiskara koja objavljuje znanstvena djela".¹⁶ Iz te tiskare u knjižnici Ante Glavičića našla se knjiga: Franjo VALLA, *Poviest srednjeg vieka*: 2. dio. – Zagreb, 1893.

Tiskara Narodnih novina dobila je svoj prvi naziv po svojoj namjeni da izdaje i tiska službeni list *Narodne novine*.¹⁷ Kasnije je promijenila naziv, ali i proširila djelatnost na tiskanje zakona, zapisnika, školskih knjiga itd. Tako je otisnula i program senjske škole koji nalazimo u knjižnici: *Program kraljevske više gimnazije u Senju koncem školske godine 1875/6*. – Zagreb, 1876. Program sadrži rad *Topografija i poviest grada Senja*, napisao gimnazijalni učitelj Mile Magdić. To djelo je bilo važno za A. Glavičića i zato se *Program* našao u njegovoj zbirci knjiga.

Nakon smrti K. Albrechta najprije tiskaru preuzima Josip Wittasek.¹⁸ On u impresumu zadržava ime K. Albrechta, a u zagradama dodaje skraćenicu svoga imena (Jos. Wittasek). Iz tog razdoblja nalazimo djelo *Krčki knezovi Frankopani*, V. KLAJČ, Zagreb, 1901.

Knjižara koja je u povijesti hrvatskog knjižarstva i tiskarstva imala bogatu i lijepu povijest i logički slijed od Gajeve do Hartmanove i na kraju Kuglijeve tiskare/knjižare. Pod nazivom L. Hartman (Stjepan Kugli)¹⁹ poznata je pred sam kraj svoga rada, u periodu kada je vodi Stjepan Kugli. Knjižara je bila također ugledna i poznata izvan Hrvatske. S. Kugli i njegov kolega A. Deutsch kupili su tiskaru i počeli izdavati vlastita izdanja.²⁰ Jedna od takvih edicija su i "Kuglijevi putni vodiči", a iz te serije knjiga br. 5 *Otok i grad RAB*, Zagreb, bez tiskane

¹⁵ Karl Albrecht ili kako se u ponekim knjigama navodi C. Albrecht (1826. – 1887.), godine 1851. nastanio se u Zagrebu, a 1874. otkupio tiskaru Ljudevita Gaja. Nakon njegove smrti tiskaru preuzima Josip Wittasek. *ALMANAH...*, 1997, 19-20.

¹⁶ *ALMANAH...*, 1997, 76.

¹⁷ Kasniji naziv tiskare je Kraljevska zemaljska tiskara, osnovana je 1874. po nalogu zemaljske vlade. Osnovali su je Ivan Hörer i Miloš Zec, razvila se vremenom u najznačajniji tipografski zavod u zemlji, te je preuzimala štampanje i izdavanje različitih djela (V. KLAJČ, 1992, 54).

¹⁸ Tiskara djeluje u periodu 1895. – 1904. (*ALMANAH...*, 1997, 20).

¹⁹ Lavoslav Hartman je 1856. otkupio knjižaru Lj. Gaja, a godine 1869. od udovice Dragutina Bokaua otkupio je i njegovu knjižaru (V. KLAJČ, 1922, 43). Godine 1880. Stjepan Kugli počinje raditi kao pomoćnik u knjižari L. Hartmana. Godine 1881. L. Hartmana predaje knjižaru A. Deutschu i S. Kugliju, nakon što je 1902. godine A. Deutsch istupio iz knjižare, S. Kugli je vodi samostalno do svoje smrti 1915. (V. KLAJČ, 1922, 67).

²⁰ Godine 1887. A. Deutsch i S. Kugli kupili su tiskaru Gavre Grunhuta i počeli izdavati vlastita izdanja. Od 1896. knjižara i tiskara radi u Ilici 30, godine 1930. sinovi S. Kuglija preselili su tiskaru na novu lokaciju (*ALMANAH...*, 1997, 20).

godine izdanja, nalazi se u zbirci A. Glavičića. S obzirom na poznate podatke knjiga je izašla u periodu od 1896. do 1915., naime na knjizi je otisnuta adresa, a u tom razdoblju poslovali su na toj adresi. Iz bogate nakladničke i knjižarske djelatnosti S. Kuglija nailazim na još jedno djelo B. POPARIĆ, *Slovnica i vježbenica talijanskog jezika: za srednja, pomorska i trgovačka učilišta*, Zagreb, 1912.

Povijest nekih tiskara moguće je pratiti vjernošću autora koji su voljeli tiskati u "istog majstora". Vlasnik tiskare "Merkur" bio je Dragutin Stjepan Schulhof.²¹ Knjižnica A. Glavičića posjeduje knjigu Rudolfa STROHALA, *Grad Senj prvo kulturno središte Hrvatskog naroda*, Zagreb, 1918. Ova knjiga tiskana je troškom grada Senja, dok je druga knjiga istog autora tiskana vlastitim troškom. Riječ je o naslovu *Uz Lujzinsku cestu*, Zagreb, 1935., tiskanom u grafičko-nakladnom zavodu "Tipografija"²² (vidljivo je iz impresuma), no knjiga ima pečat Dvorske knjižare Z. i V. Vasić (Vasić i Horvat) Zagreb,²³ što upućuje da se knjiga prodavala u navedenoj knjižari.

2. Karlovac

Od 1851. do 1864. na području Karlovca vodio je svoj "Tiskarski i književni zavod" Abel Lukšić.²⁴ A. Lukšić je surađivao s poznatim hrvatskim piscima svoga vremena, plod te suradnje je izdavanje knjige *Kriesnice* Ivana TRNSKOG, koja se nalazi u Knjižnici.²⁵ *Kriesnice: Milošte dragoj nesudjenoj*. Spjevao Ivan TRNSKI, Karlovac, 1863.

Da je u drugoj polovici 19. st. tiskarstvo i nakladništvo bilo u punom zamahu govori i podatak da je u Karlovcu uz postojeću Prettnerovu tiskaru i Dragutin Hauptfeld osnovao 1887. "Knjigotiskaru i tvornicu kaučuk-štampanija".²⁶ Iz tiskare imamo putopis po Plitvičkim jezerima: *Na Plitvička jezera!* Putopis napisao Stjepan ŠIROLA. –Karlovac: naklada Hinka Krapeka, 1894.

²¹ *ALMANAH...*, 1997, 20.

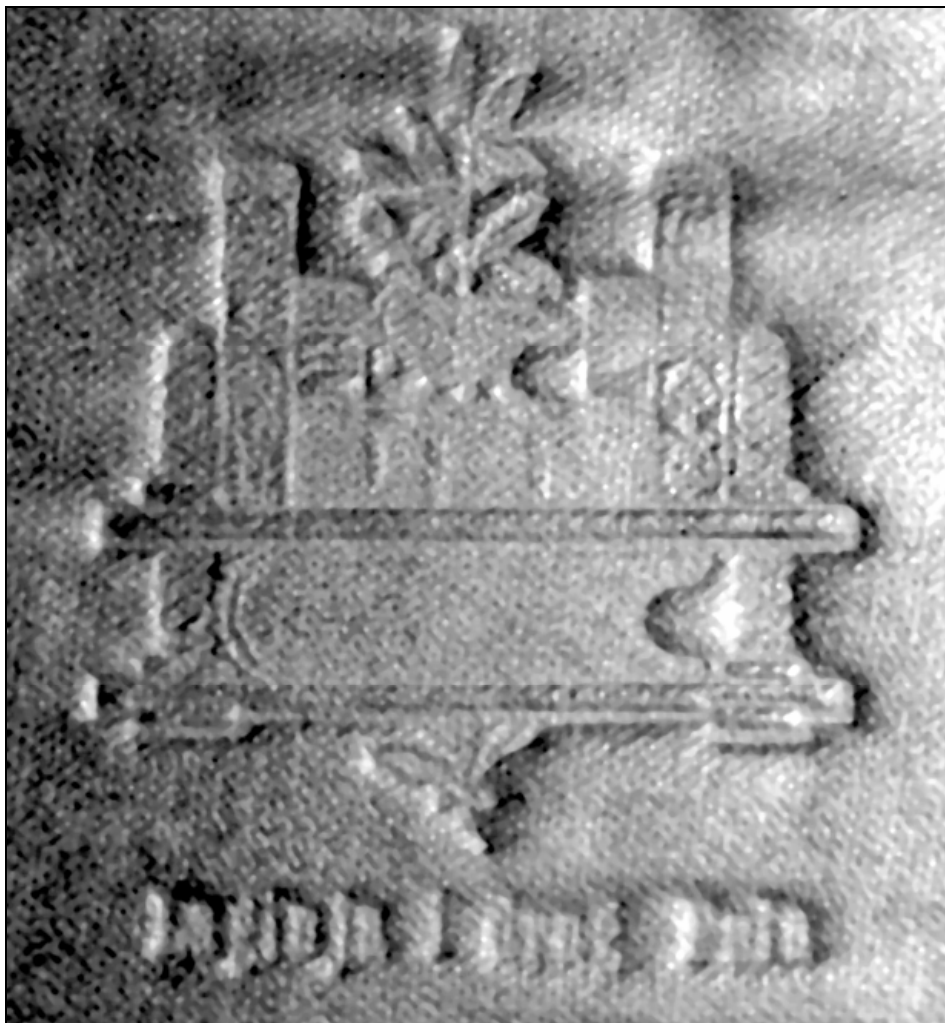
²² Tiskara "Tipografija" nastala je godine 1920. spajanjem tiskare Ignjata Granitza naslj. i tiskare Ivana Novaka, a osnivači tiskare su Ivan Novak i Dragutin Stjepan Schulhof (P. POŽAR, 2001, 803-804).

²³ Između dva rata Zagreb je bio značajno knjižarsko središte, među znamenitim knjižarima bili su Veljko i Zorka Vasić (*HE*, 6, 2004, 9). Između dva svjetska rata djeluju kao nakladni knjižari u Zagrebu Vasić i Horvat, Tipografija (*EJ*, 5, 1962, 272).

²⁴ *ALMANAH...*, 1997, 21.

²⁵ A. Lukšić nakon godine 1864. svoju tiskaru seli u Beč, gdje radi sve do 1881., nakon toga je kupuje Dragutin Bokau i ponovno vraća u Zagreb. A. Lukšić je izdavao časopise kojima su urednici bili Ivan Trnski, August Šenoa i drugi intelektualci tog vremena (V. KLAJČ, 1922, 43).

²⁶ *ALMANAH...*, 1997, 21.

Sl. 5. Otisak zaštitnog znaka tiskare *Laginje i drug.*

3. Senj

Više puta pisalo se o važnosti Senja kao prvog središta hrvatskog tiskarstva, a time isticala i važnost knjižarstva i knjigoveštva.²⁷ Senjska tiskara koja je djelovala od 1493. do 1509. najstarija je potvrđena tiskara na Hrvatskom

²⁷ V. KLAJČ, 1922, 5.

tlu iz koje imamo sačuvan tiskopis. Poslije znanog uspjeha glagoljaških tiskara u dva hrvatska primorska grada, Senj i Rijeka, nastalo je razdoblje zatišja u tiskarskoj djelatnosti u tim gradovima i Hrvatskom primorju. Zatišje traje dugo, skoro tri stoljeća. Ponovno oživljavanje tiskarske djelatnosti u Hrvatskom primorju, a time i u Senju, vezano je za političke događaje 1868. nakon ugarsko-hrvatske nagodbe i otmice Rijeke. Primorski pravaši nastoje zaštititi ekonomske interese Hrvatskog primorja oživljavanjem tiskarske djelatnosti, a njezina zadaća je bila očuvanje ekonomskog napretka toga kraja, kulturno podizanje i obrana od sve jačih tuđinskih nasrtaja.²⁸ Razdoblje 19. i početak 20. stoljeća nije bilo dobro za Senj i Senjane, vladala je loša ekonomska situacija za grad koji je ostao bez trgovine, željezničkih veza, pao je promet svih roba, u Senju je zavlдалo siromaštvo. Senjska trgovina je doživjela pad, ali ne i senjski duh. Senjani su gorljivi pristaše ilirskog pokreta i hrvatskog preporoda. U Senju se razvija kulturni rad, a tome upravo svjedoči otvaranje tiskara.²⁹

Prva senjska tiskara H. Luster i Antonije Luster Vrhovac koja djeluje u razdoblju od 1874. do 1895.³⁰ važna je za obnovu tradicije tiskarstva u Senju. U Knjižnici pronalazim djelo koje je bilo jako važno za A. Glavičića i njegov znanstveni rad, *Topografija i poviest grada Senja* autora Mile MAGDIĆA, Senj, 1877. Ovo djelo je izašlo godinu dana prije u *Programu kraljevske više gimnazije u Senju* koncem školske godine 1875./6. koji je tiskan u Zagrebu.

Da se u Senju razvija kulturno književni rad potvrđuju nam djela tadašnjih gimnazijskih profesora Mile Magdića i Ivana Radetića.³¹ Tako u zbirci profesora A. Glavičića postoji djelo Ivana RADETIĆA, *Pregled hrvatske tradicionalne književnosti*, Senj, 1879. Profesoru Radetiću izašla su u Senju njegova najznačajnija djela.³²

²⁸ V. ANTIĆ, 1975, 151-152.

²⁹ P. TIJAN, 1940, 11.

³⁰ Vrijeme djelovanja pojedinih tiskara te njihova imena i povijest preuzeti su iz A. GLAVIČIĆ, 1957, 142-150.

³¹ Mile Magdić (Ogulin, 1847. – Zagreb, 1931.) publicist i profesor Senjske gimnazije. Pisao je povijesna djela, a mnoge arhivske studije priopćene su u *Starinama* i drugim časopisima. Imenovan je počasnim građaninom grada Senja. Ivan Radetić rođeni Senjanin (1835. – 1914.) književnik je i profesor. Osnovnu školu, gimnaziju i teologiju završio je u Senju, a klasičnu filologiju u Pragu. Bio je profesor hrvatskog i staroslavenskog jezika na Senjskoj gimnaziji i bogosloviji. Službovao je kao profesor na gimnazijama u Osijeku, Vinkovcima i Senju. Pisao je filološke i literarno-historijske članke u *Književniku*, *Vijencu*, *Radu JA* i programima osječke i senjske gimnazije. Još o drugim književnicima, publicistima i kulturnim radnicima Senja, te njegovim profesorima i đacima u D. BABIĆ, 1989, 167-182.

³² V. ANTIĆ, 1962, 86.

Ono što je mučilo grad Senj i njegovo ekonomsko stanje je gubitak željeznice. Na važnost tog problema ukazuje djelo *Senjsko-bihačka željeznica: po svojem narodno-gospodarstvenom znamenovanju za senjsku boku, gornju krajinu i za sjevernu Bosnu*, koje izdaje Centralni željeznički odbor u Senju, Senj, 1889.

Sljedeća tiskara koja nastavlja tradiciju oživljavanja kulturnog i književnog života Senja je tiskara Ive pl. Hreljanovića od 1893. do 1908. U njoj izlazi djelo koje je opremio, napisao pogovor i biografiju pjesnika, profesor Mile MAGDIĆ: *Život i djela senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića hrvatskog pjesnika XVIII. Vieka / na sviet izdao Mile Magdić., Senj i Crikvenica, <bez god.>* Na naslovnoj stranici ove knjige nema godine izdanja, a niti na omotu, knjiga je prevezana. Iz predgovora koji je potpisao Mile Magdić vidi se godina 1878. Na ovoj knjizi u impresumu su navedena dva mjesta izdanja, Senj i Crikvenica, (Ivo pl. Hreljanović imao je u Crikvenici svoju filijalnu knjigovežnicu.³³) Vremenski raspon od petnaest godina – od priređivanja djela za tisak do njegova tiskanja – bio je prevelik.

Ono što je važno za senjske tiskare jest da su se u njima tiskali rječnici. To nije bio lagan i jednostavan posao za ondašnju opremljenost tiskara. Stoga je *Englesko-hrvatski rječnik* koji je izradio prof. Šandor Lochmer u Senju, 1906., zajednički uspjeh Aleksandra Lochmera i senjske tiskare I. Hreljanovića. Lochmerov rječnik³⁴ predstavlja značajno dostignuće naše leksikografije, a njegova ostala djela potvrđuju da je bio prvi hrvatski anglist. A. Lochmer, Senjanin, počinje predavati engleski jezik u nautičkoj školi u Bakru. Tako izdaje i svoje važno djelo *O engleskom izgovoru / sastavio prof. A. Lochmer. – 2. posve prerađeno izdanje. – Senj, 1906*, a sve to u vrijeme kada osim hrvatskog jezika postoje službeni njemački, mađarski i talijanski jezik.³⁵ Uvid u ova djela bila su važna A. Glavičiću, jer je 16. sv. *Senjskog zbornika* većim dijelom posvećen Aleksandru Lochmeru.

Možda je sudbina baš htjela da jednog dana A. Glavičić bude autor novijih senjskih vodiča. U njegovoj knjižnici nalazimo prvi *Vodič po Senju i okolici = Führer durch Zengg und Umgebung*, koji je tiskan u Senju, 1902. godine u tiskari Tereze Devčić i drugova. Ta tiskara djelovala je od 1895. do 1924. Na primjerku vodiča koji je posjedovao A. Glavičić nalazi se pečat s imenom Ivan Glavičić, rukopisom A. Glavičića u produžetku zabilježeno je da je to stričev dar. Djelo je značajno, jer svjedoči da je grad Senj već početkom 20. st. ukazivao na svoj turistički značaj.

³³ A. GLAVIČIĆ, 1975, 143.

³⁴ Pojednosti i temeljitu analizu ovog rječnika dala je M. BRATANIĆ-ČIMBUR, 1980, 243-248.

³⁵ R. FILIPOVIĆ, 1980, 237.

U nakladi tiskare T. Devčić i drugova izašla je i knjiga *Jesenska ružica ili Gospino Ružarje*: 2. dio: deveto izdanje u tri diela, Senj, 1907.

U zbirci nalazimo na izvještaje senjske gimnazije koja su se vjerojatno za rada tiskare T. Devčić imala običaj tiskati u njoj: *Izješće kraljevske realne gimnazije u Senju za školsku godinu 1906/1907.*, Senj, 1907. *Izveštaj Kr. Realne gimnazije u Senju za školsku godinu 1915./16.* – U Senju, 1916. *Izveštaj Kr. realne gimnazije u Senju za školsku godinu 1916/17.* – U Senju, 1917. Ova periodična izdanja bila su važna za A. Glavičića, jer su sadržavala stručne i znanstvene rasprave pojedinih senjskih profesora, imala su popis učenika, profesora, predmeta, programa, a to je sve važno za proučavanje senjske prošlosti.³⁶

Ta tiskara tiskala je djelo značajnog senjskog kulturnog radnika, a prije toga i gradonačelnika grada Senja, Viktora RIVOSECCHIA, *Senjska draga: geološko-morfološka studija*, (Senj, 1912.).

U vremenu kada je I. Rivosecchi bio načelnik grada Senja, nakladom grada Senja, a tiskom tiskare Josipa I. Smetane izdano je djelo V. HLAVNIKA, *Željezničke veze pristaništa Kvarnera sa osobitim obzirom na željeznicu Senj – Otočac – Plitvička jezera – Bihać*, Senj, 1927. Zasižno se još jednom htjelo ukazati na ekonomsku i prometnu problematiku grada Senja. O toj problematici svoga grada sigurno je A. Glavičić htio znati sve pojedinosti i stoga se knjiga našla u njegovoj zbirci.

Gimnazijski profesor, a nakon toga i direktor Viktor RIVOSECCHI objavio je *Kroniku Senjske gimnazije prigodom 100-godišnjice: 1839-1939.* (Senj, 1939.), u Jadranskoj tiskari, i time je završen niz izvještaja senjske gimnazije i obilježavanja obljetnica senjskog školstva.

U vremenu kada senjsko tiskarstvo opet gubi svoj zamah, tiskara Ivana Nella radi u razdoblju od 1925. do 1943. i njezina glavna djelatnost je tiskanje manjeg propagandnog materijala. Izdala je i *Štatut Gradskog groblja "Sv. Vid" i naputak za grobara u Senju* (Senj, 1928.), te *Pravila Hrvatske obrtničke i radničke zadruge "USKOK" u Senju* (Senj, 1936.). Djela su sigurno važan izvor za proučavanje svakodnevnih događaja/pravila tadašnjeg Senja. I to je zanimalo profesora Glavičića.

4. Pula

Da se u Primorju i Istri potkraj 19. i početkom 20. st. osjeća velik interes za tiskarski, nakladni i knjižarski posao³⁷ govori nam i knjiga

³⁶ Analizu i detaljan opis *Izveštaja Senjske gimnazije* u periodu njihova izlaženja, te uvid u sadržaje pojedinih *Izveštaja* daje Z. DEROSI, 1989, 111-140.

³⁷ *EJ*, 5, 1962, 272.

Hrvatske Jelice: narodne priče autorice Jelice BELOVIĆ-BERNADZIKOWSKE, koju je uredio Josip A. Kraljić, nadučitelj, Pula, 1908. Iz impresuma knjige doznajemo da je tiskana kod Laginje i drug. koja se prije zvala J. Krmpotić i drug.³⁸ To su prve hrvatske tiskare u Istri u razdoblju od konca 19. st. do kraja Prvog svjetskog rata.³⁹ Tiskara Laginje i dr. na zadnjoj korici knjige suhim otiskom ostavlja svoj zaštitni znak (mala polica na kojoj su hrptom okrenute knjige) i svoje ime. Knjiga je bogato opremljena s 30 slika, uvezana je u platneni omot koji je na prednjoj korici oslikan prekrasnim cvjetovima ruža. Tijekom svog djelovanja Tiskara Laginja i dr. imala je bogatu nakladničku produkciju novina, knjiga, brošura i drugih tiskopisa.

III. Periodične publikacije

Ono što određenoj knjižnici daje pečat, i što je definira, to su periodične publikacije,⁴⁰ tj. časopisi, novine, zbornici. Oni govore o višestrukoj aktivnosti vlasnika, kao npr. urednika u određenim časopisima, autora u časopisima, te čitatelja određenih naslova i tema u časopisima.

U Knjižnici, kako je već rečeno, ima 98 naslova serijskih publikacija, od toga tematski gledano najviše je naslova iz područja arheologije (njih 16), a među njima se ističu *Arheološki radovi i rasprave* od prvog broja svoga izlaženja, nadalje *Starohrvatska prosvjeta*, *Diadora* i *Liburnijske teme*, također od svog prvog broja. Slijedeća skupina su časopisi s povijesnom tematikom (11 naslova), a *Historijski zbornik* i *Zbornik Historijskog instituta JAZU* zastupljeni su od prvih brojeva svojih izlaženja. S obzirom na široke interese vlasnika knjižnice slijedeća velika skupina (11 naslova) su časopisi iz područja književnosti i lingvistike, među njima se ističu naslovi: *Marulić*, *Forum*, *Kolo Matice hrvatske*. Zanimljiva skupina su zbornici koji multidisciplinarno proučavaju povijest nekog područja, njegov zemljopis, povijest, običaje, kulturu i gospodarstvo (takvih naslova je 10). Takvog oblika je i *Senjski*

³⁸ Godine 1899. Josip Krmpotić postaje službeni vlasnik tiskare i djeluje pod imenom Josip Krmpotić i dr. Od godine 1906. Tiskara Josip Krmpotić i dr. mijenja ime u Tiskara Laginja i dr. (Laginja i drugovi). Tiskara Laginja i dr. djeluje do 1918. godine kad se gasi zbog političkih promjena. Pokretač, urednik i nakladnik mnogih časopisa i djela tiskare Laginje i dr. bio je Krčanin Josip A. Kraljić, tadašnji nadučitelj lošinjske škole Družbe sv. Ćirila i Metoda (N. BUŽLETA, 2005, 217-219).

³⁹ N. BUŽLETA, 2005, 216.

⁴⁰ Upotrijebljen je termin periodična publikacija koja je po definiciji: vrsta serijske publikacija koja izlazi u redovitim razmacima kraćim od godine. Obično sadržava zasebne članke. *ISBD(CR)*, 2005, 19.

zbornik, pa je normalno da je što po obliku, a što po sadržaju, zastupljen velik broj srodnih periodičnih publikacija.

Ono što daje posebnost zbirci periodičnih publikacija ove Knjižnice je uz *Senjski zbornik* još 13 naslova časopisa i listova izdanih u Senju. Najzanimljiviji naslov je *Metla i škavacera: mesopustne novine za prće i čakule*, koje s ovim podnaslovom počinju izlaziti 1929., zatim 1936. mijenja podnaslov u "*list za senjske prće i čakule*". Na početku se spominje odgovorni urednik Trubilo, a kasnije P. V. Run. Izlazile su dosta neredovito i prvi dio svog izlaženja završavaju 1941. Godine 1953. ponovno se oživljava časopis *Metla i škavacera: cajtunge za senjske prće i čakule sa slikan*, s prvim urednikom Vittoriom Ortilom. Podnaslovi su se kroz godine mijenjali, a tako i urednici, pa je u periodu 1965. – 1975. glavni i odgovorni urednik bio Ante Glavičić. Tradicija u pučkoj zabavi stara je u Senju stoljećima i pojavila se potreba za dokumentiranjem senjskog i bunjevačkog smisla za humor i satiru. Stoga A. Glavičić postaje odgovornim urednikom časopisa *Smišna senjska mesopusna kronika: godišnjak za senjske i bunjevačke mesopusne običaje, šalu i zabavu*, koji počinje izlaziti godine 1972. pod pokroviteljstvom Senjskog muzejskog društva. Važnost ovom časopisu daje Tumač nepoznatih riječi, imena i naziva na kraju, a namjera izdavača je bila da i u svim idućim "Kronikama" objavi nepoznate senjske riječi i imena. Podosta lijepu tradiciju u izlaženju ima i časopis *Usponi: povremenik za književnost i kulturu* koji započinje s izlaženjem godine 1985. Izdaje ga Senjsko književno ognjište, društvo koje se pobrinulo da bogata i plodna senjska književnost i kultura dobije još jedan časopis.

Tradicija i kultura pisane riječi njeguje se od malih nogu, a to su senjski profesori i intelektualci oduvijek poticali. U zbirci nalazimo nekoliko listova osnovnih i srednjih škola te jedan list odreda izviđača "Uskok" iz Senja. Izviđači su svoj *Runolist* zamislili vrlo poučno, pa se u njemu nalaze savjeti za orijentaciju i ponašanje u prirodi, zaštićene biljke i životinje, a na kraju šaljivi horoskop. List *Bura* zamišljen je kao mjesečnik, a osnivač mu je senjska mladež OK SSSOH, na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Željkom Čubrilom. Osnovna škola "S. S. Kranjčevića" s ponosom i opravdanim razlogom nosi ime tog poznatog pjesnika, izdaje dva časopisa u kojima su zastupljeni radovi učenika, budućih senjskih intelektualaca. Prvi je *Mladi Senjani* za čije se izlaženje pobrinula Književna grupa Osnovne škole "S. S. Kranjčević", drugi koji je i danas zadržao kontinuitet izlaženja *Dani radosti: list učenika Osnovne škole Silvija Strahimira Kranjčevića Senj*. List počinje izlaziti godine 1979. s prvom urednicom Slavicom Babić. Mijenjao je podnaslove i urednike, a jedno vrijeme je sadržavao radove učenika iz okolnih

mjesta: Sv. Juraj, Krasno, Vratnik i Jablanac. Još ozbiljniji pokušaj izdavanja časopisa za književne i likovne radove učenika senjskih škola učinili su Senjsko muzejsko društvo i odgovorni urednik Ante Glavičić, u časopisu *Rašeljka: časopis za književne i likovne radove učenika senjskih škola* koji započinje s izlaženjem godine 1973. Zamisljeno je da list ujedini radove učenika osnovnih i srednjih škola Senja i okolnih mjesta, htjelo se pokazati da kroz djela mladih izbija iskonska snaga ovoga kraja. Prosvjetni idealizam koji je oduvijek postojao u Senju, svoj zanos i želju za stvaranjem novih naraštaja senjske elite pokušao je realizirati u đaćkom časopisu *Rašeljka*.⁴¹ Još jedan časopis, *Vitez: list učenika Srednje škole Pavla Rittera Vitezovića*, smogao je snagu i mladost te počeo svoje izlaženje godine 1992. Izdaju ga srednjoškolci koji se ne osjećaju dovoljno odraslima da pišu u časopisu *Usponi* ili u znanstvenom časopisu *Senjski zbornik*, ali znaju nešto reći u svojim pjesmama, prikazima, karikaturama.⁴²

U zbirci su još dva interesantna časopisa koja ne izlaze u Senju, ali ipak govore o Senju i Senjanima: školski list *Školjka: časopis za književne i likovne radove učenika* izdala je Osnovna škola "Vjenceslav Novak" u Sv. Jurju (već prije rečeno je da su se školski listovi isprepletali pa se ne može zanemariti ni ovaj list) te *Senjska beseda* koju je 1998. pokrenulo Društvo Senjana i prijatelja Senja "Senia" sa sjedištem u Rijeci. Zamisljeno je da ovaj časopis izlazi polugodišnje, objavljuvao bi priloge iz rada društva, bavio se poviješću, kulturnim i društvenim životom grada Senja, a njegovao bi i govor senjske čakavštine.

Za kraj

Kada bi trebalo u dvije riječi odrediti ovu knjižnicu, rekli bismo: ona je zavičajna zbirka. Takva zbirka se izgrađuje prema određenim kriterijima, a sadržajno obuhvaća svu povijest i sadašnje stanje određena područja, mjesta odnosno zavičaja. U njoj se skupljaju: publikacije objavljene u zavičaju, publikacije autora zavičajnika objavljene bilo gdje, sve što je objavljeno o zavičaju ili o njegovu pučanstvu (ili samo o pojedincima), bez obzira na mjesto objavljivanja.⁴³ Skupljanje zavičajne zbirke A. Glavičić počinje u studentskim danima što svjedoči i knjiga *Važnost Senja kao prirodnog središta Hrvatskog primorja i zaleđa*, autora Ivana Krajača, Zagreb, 1943., a potpis A. Glavičića na knjizi je iz godine 1952. Tu je i djelo Ladislava

⁴¹ Prikaz i više detalja o časopisu dala je Z. DEROSI, 1974, 439-440.

⁴² Prikaz i detalje o časopisu daje S. ŠPALJ, 1994, 387-392.

⁴³ K. TADIĆ, 1994, 20.

Krajača izdano o njegovoj sedamdesetogodišnjoj životu 1927., *Slika života privrednika Hrvatskog Primorja*, izdana u Sušaku. Nezaobilazni autor i ljubitelj Senja Pavo Tijan s djelom *Senj – kulturno-historijska šetnja gradom po priloženom tlocrtu*, te neki rukopisi gospodina Tijana i djela s njegovom oznakom *ex libris*.

Ova zbirka pruža pregled tiskarstva u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. i početkom 20. st. Nakon godine 1860. i završetka Bachova apsolutizma razvija se napokon solidan publicistički život u kojem sudjeluju tiskari i nakladnici u svim većim hrvatskim gradovima. Glavičićeva knjižnica posjeduje važne knjige iz tog perioda (vrijeme ponovnog procvata hrvatskog tiskarstva) te nam nudi uvid u izobilje tiskarstva i knjižarstva. U periodu od 1860. do 1873. povećao se broj tiskara-nakladnika u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Naime, broj tiskara je 1859. u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji bilo 12, a 1909. godine 74.⁴⁴ Uočava se povećanje broja tiskara-nakladnika na cijelom prostoru Hrvatske i Slavonije, ali i u Senju. Analiza knjiga iz knjižnice pokazala je još jednom bogatstvo senjskog tiskarstva i u ovom periodu Hrvatske povijesti, iako Senj nije prikazan u gornjim brojčanim podacima.

Pronađen papir s ispisanim svescima *Senjskog zbornika* i njegovim temama u potpunosti prate sadržaj knjižnice A. Glavičića. To je sigurno još jedan dokaz njegova truda i rada u nastojanju osvjetljavanja kulturne baštine svoga grada pretočene u *Senjski zbornik*.

Veliki broj osnovnoškolskih i srednjoškolskih časopisa u ovoj zavičajnoj zbirci svjedoči da je vječni intelektualni krug Senja njegovao tu tradiciju od malena. Ti časopisi kulturno su obogatili Senj, njegovali i oplemenili proces prelaska iz dječjeg svijeta u svijet odraslih, tj. pratili stvaranje nove generacije intelektualaca i nove kulturne elite grada Senja.

Intelektualac 20. stoljeća posjedovao je knjige od kojih su neke bili temelj za razvoj nacionalne svijesti Hrvata, važne za stvaranje kulture i pismenosti, a time i identiteta jednog naroda. Pregledane knjige svjedoče o kulturi, prošlosti grada Senja i njegovih građana. Pokazalo se kolike zasluge imaju Senj i Senjani u očuvanju hrvatske baštine. Profesor Ante Glavičić nastavio je na svoj način slijediti put prethodnika u njegovanju kulturnog nasljeđa svoga grada i svoje Hrvatske.

---

⁴⁴ V. KLAJČIĆ, 1922, 74. I drugi izvori navode ove podatke: *HE*, 6, 2004, 9 i M. PELC, 2002, 264. Nitko u podatke nije uvrstio senjske tiskare, a i u konzultiranoj literaturi nitko u kronologiji povijesti tiskarstva u Hrvatskoj u 19. i 20. st. ne navodi senjske tiskare. Autor V. KLAJČIĆ se na kraju svoga djela ograđuje i kaže da mu svi tiskari nisu poslali podatke, no to djelo izdano je godine 1922.

Literatura

- ALMANAH hrvatskog tiskarstva, nakladništva, novinstva, bibliotekarstva i knjižarstva*, Zagreb, 1997.
- Vinko ANTIĆ, Tiskarstvo u Senju u XIX i XX stoljeću, *Riječka revija*, 3-4, 11, Rijeka, 1962, 81-86.
- Vinko ANTIĆ, Rad i djela senjskih tiskara XIX i XX stoljeća, *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1975, 151-158.
- Dragomir BABIĆ, Književnici i publicisti (i drugi protagonisti pisane riječi i kulturni radnici) profesori i đaci Senjske gimnazije, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 163-184.
- Maja BRATANIĆ-ČIMBUR, Doprinosi Aleksandra Lochmera englesko-hrvatskoj leksikografiji, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 243-248.
- Nadia BUŽLETA, Tiskarstvo i nakladništvo u Istri 1859.-1941., *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 48 (3-4), Zagreb, 2005, 208-232.
- Zlata DEROSI, "Rašeljka" – slika jednog ozbiljnog napora, *Senjski zbornik*, 5, Senj, 1974, 439-440.
- Zlata DEROSI, Senjska gimnazija u školskim izvještajima od 1852/53. do 1939/40., *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 111-140.
- ENCIKLOPEDIJA Jugoslavije*, 5, Jugos-Mak, Zagreb, 1962.
- Rudolf FILIPOVIĆ, Aleksandar Lochmer, utemeljitelj hrvatske anglistike, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 235-242.
- Ante GLAVIČIĆ, Vlasnici i zgrade u kojima su djelovale senjske tiskare XIX. i XX. stoljeća, *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1975, 141-150.
- HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA*, 6, Kn-Mak, Zagreb, 2004.
- ISBD(CR), Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe*, Zagreb, 2005.
- Vjekoslav KLAJČ, *Knjižarstvo u Hrvata: studija o izdavanju i širenju hrvatske knjige*, Zagreb, 1922.
- Anica NAZOR, O potrebi kritičkih ili faksimiliranih izdanja Senjske glagoljske tiskare, *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1975, 15-22.
- Milan PELC, *Pismo-knjiga-slika: uvod u povijest informacijske kulture*, Zagreb, 2002.
- Petar POŽAR, *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike*, Split, 2001.
- Stjepan ŠPALJ, Vitez – list učenika Srednje škole Pavla Rittera Vitezovića u Senju, *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, 387-392.
- Katica TADIĆ, *Rad u knjižnici*, Opatija, 1994.
- Pavao TIJAN, Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskog naroda, *Hrvatski kulturni spomenici: I. Senj*, Zagreb, 1940, 11-34.

DAS HEIMATSMERKMAL DER BIBLIOTHEK VON PROFESSOR ANTE GLAVIČIĆ

Zusammenfassung

Mit einem Einblick in die Bibliothek von Professor Ante Glavičić, die im Eigentum des Erbfolgers festgesetzt ist, dass sie 553 Monographietitel und 98 Titel aus Serienpublikationen enthält. In der Bibliothek ist eine große Zahl von Führungsbüchern durch Museen und Galerien, Ausstellungskatalogen, Stadtplänen und Reisebüchern durch die Städte der Adria und Istrien, und ihrer touristischen Promotionsmitteln, sowie genügend vom wichtigen kartographischen Material von Senj, Kroatischen Küstenstrich und von Velebit. Die Analyse der Sammlung nach den wissenschaftlichen Disziplinen zeigt, dass die Bücher am meisten aus dem Bereich, Archäologie, Geschichte, Ethnographie sind, und dass sie die wissenschaftliche und die Fachgrundliteratur aus genannten Gebieten besitzt. Ein Teil der Werke ist mit dem Kulturerbe und der Geschichte von Senj und seiner nahen Umgebung verbunden.

Die Bibliothek bietet einen guten Überblick der Druckerei in Kroatien im 19. und 20. Jahrhundert. Aus diesem Überblick durch die Städte Zagreb, Karlovac, Senj und Pula bemerkt man die Wichtigkeit damaliger Druckereien/Verleger und Büchereien für das Kulturerbe Kroatiens und besonders bemerkenswerte Wichtigkeit von Senj und seiner Druckerei in derselben Periode.

Die Bibliothek hat alle Elemente heimischer Sammlung, denn auf einem Platz ist ein ganzes Material über Senj und seiner Bewohner zusammengesammelt, in Senj gedruckt und anderswo. Besonderheit dieser Sammlung ist in den Heimatsblättern der Stadt Senj und der Umgebung. Solche Zeitschriften und Blätter zählen 13 Titel und für die Erscheinung mancher von ihnen ist der Professor A. Glavičić verdienstvoll.

Schlusswörter: Geschichte der Druckerei/des Verlegers, heimische Sammlung, heimisches Periodikum

REGIONAL CHARACTERISTICS OF
PROFESSOR ANTE GLAVIČIĆ'S LIBRARY

Summary

With an insight into the library of Professor Ante Glavičić, which is a property of his successor, it has been found out that the library contains 553 monographs and 98 periodic publications. In the library, there are a large number of guides of different museums, galleries, catalogues of exhibitions, city maps and guides of the towns on the Adriatic Sea and in Istria and their tourist publications as well as important cartographic documents of Senj, Croatian Coastland (Primorje) and Velebit. The analyses of this collection according to the scientific disciplines showed that the majority of the books are of archaeology, history, ethnography and it contains basic experts-scientific literature of the mentioned subjects. One part is related to the cultural history of Senj and its surroundings.

The library represents a good overview of printing in Croatia in the 19th and 20th centuries. From this period it can be seen the importance of printers/editors and bookshops for cultural heritage of Croatia in the cities Zagreb, Karlovac, Senj and Pula and the importance of Senj and its printers is especially noticed during this period.

The library has all the elements of the regional collection because it gathers the material about Senj, people from Senj and those materials which were printed in Senj and other cities. Highlights of this collection are the regional newspapers of the town of Senj and its surroundings. These kinds of magazines and newspapers contain 13 titles and Professor A. Glavičić was the one who initiated the publication of some of them.

Key words: history of printing/publishing trade, country collection, country periodicals